

Józef Konrad Ożóg SDB, *Wspomnienia z wojny 1939-1945*, opr. i wydanie W.W. Żurek SDB, Lublin 2016, ss. 139 + 1 [nlb.].

Okres drugiej wojny światowej był dla rozwijającego się w Polsce Towarzystwa Salezjańskiego – zgromadzenia założonego przez ks. Jana Bosko, rodem z Italii – czasem próby i ogromnych strat materialnych i personalnych. Każda relacja świadków tamtych okrutnych lat – ustna lub spisana przez innych – porusza i wywołuje współczucie. Relacje te niejednokrotnie stanowią ciekawy materiał źródłowy, uzupełniający istniejące archiwalia lub opracowania tematyczne. Przykładem mogą być *Wspomnienia z wojny 1939-1945*, których autorem jest ks. Józef Konrad Ożóg.

Prezentowane dzieło – wydane w 2016 r. – jest owocem naukowej pracy salezjanina, ks. Waldemara Witolda Żurka, doktora historii z Ośrodka Archiwów Bibliotek i Muzeów Kościelnych działającego w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Autor opracowania i wydawca wspomnień ks. Ożoga ma na swoim koncie wiele publikacji, opracowań oraz artykułów naukowych dotyczących historii Kościoła katolickiego, historii salezjanów w Polsce i innych kwestii historycznych. Publikacja ks. Żurka jest już siódmą wychodzącą w serii wydawniczej „Biblioteka Salezjańskiej Inspektorii św. Jacka w Krakowie”.

Recenzowana pozycja ma charakter naukowy i jest edycją źródłową materiału archiwalnego – wspomnień salezjanina, ks. Ożoga, w formie maszynopisu – który przechowywany jest w Archiwum Salezjańskiej Inspektorii Krakowskiej w Krakowie. Całość publikacji tworzą następujące części: *Wykaz skrótów* (s. 5), *Wstęp* (s. 7-13), *Nota edytorska dokumentu* (s. 16), trzy rozdziały (s. 17-116), *Bibliografia* (s. 117-120), streszczenie w czterech wersjach językowych: polskiej (s. 121-122), włoskiej (s. 123-124), angielskiej (s. 125-126) i niemieckiej (s. 127-128) wraz z wykazami słów-kluczy, dwa *Indeksy*: osobowy (s. 129-135) i nazw geograficznych (s. 137-139) oraz *Spis treści* (s. 140).

Centralną częścią książki są trzy rozdziały tematyczne. Pierwszy, pt. *Zakład im. Księdza Bosko w Oświęcimiu w czasie okupacji hitlerowskiej*, ukazuje dom macierzysty Towarzystwa Salezjańskiego w Oświęcimiu w okresie od sierpnia 1939 do maja 1945 roku. Ks. Żurek zwięźle przedstawia czytelnikowi sposób funkcjonowania tej salezjańskiej placówki i losy współbraci we wskazanych ramach czasowych.

Drugi rozdział, na co wskazuje już sam jego tytuł: *Ksiądz Józef Konrad Ożóg – Autor wspomnień*, poświęcono osobie i życiu salezjanina ks. Ożoga. Ks. Żurek na piętnastu stronicach prezentuje *curriculum vitae* tego salezjanina-prezbitera od narodzin (1898 r.) do śmierci, która nastąpiła w październiku 1975 r. we Wrocławiu. Ta partia publikacji przedstawia nie tylko historię powołania salezjańskiego ks. Ożoga i jego miejsca pracy na niwie salezjańskiej (Warszawa, Oświęcim, Przemysł, Wrocław, Oświęcim, Kuźnica Czeszycka, Chocianów, Twardogóra, Wrocław), ale również jego walory ludzkie oraz duchowe: pracowitość, odwagę, skuteczność w działaniu, humor, gorliwość w głoszeniu słowa oraz spowiadaniu, posłuszeństwo władzom zakonnym.

Trzeci rozdział, zatytułowany *Tekst Księgi: Wspomnienia z wojny 1939-1945*, jest edycją źródłową wspomnianego materiału archiwalnego. Dwadzieścia pięć lat po wojnie ks. Ożóg spisał własne wspomnienia dotyczące dzieła w Oświęcimiu i jego losów wojennych. Wspomnienia utrwalają więc ważne momenty w historii domu macierzystego salezjanów: wybuch wojny, sytuację zakładu i okolicznej ludności, pobyt wojsk niemieckich w budynkach zakładowych, losy współbraci. Trzeba zwrócić uwagę, że dokument źródłowy od strony tematycznej nie jest jednolity. Niektóre partie dotyczą bowiem kwestii drugorzędnych (np. historia Szczyrku – placówki salezjańskiej, s. 98-101; relacja o ks. Piotrze Sikorze, s. 104-109). Niestety, można mieć wrażenie, że *Wspomnienia* ks. Ożoga nie są dokumentem skończonym, bowiem z jego lektury nic nie wiadomo o dziele oświęcimskim w okresie między rokiem 1943 a 1945.

Publikacja *Wspomnień* ks. Ożoga w opracowaniu ks. Żurka zasługuje na uznanie i uwagę czytelnika. Jest ubogacona elementami o charakterze wprowadzającym (tę rolę pełnią dwa pierwsze rozdziały o domu salezjańskim w Oświęcimiu i samym Autorze), licznymi przypisami rzeczowymi i biograficznymi, a także fotografiami (dzieła w Oświęcimiu, współbraci z tamtej placówki oraz prezentujących niektóre etapy życia ks. Ożoga). Dobrze, że ks. Żurek postarał się o praktyczne indeksy – osób i nazw geograficznych, choć szkoda, że obejmują one jedynie tekst główny (przy ich opracowywaniu ominięto przypisy). To

nie jedyna, niestety, uwaga dotycząca przypisów. Lektura książki może rodzić wrażenie, że miejscami tego elementu zabrakło. Ks. Żurek opuścił podanie podstawowych informacji, wymieniając niektóre nazwiska (np. salezjanów: kl. Alfreda Hoffmana, s. 37, ks. Andrzeja Świdy, s. 59, czy ks. Stanisława Rokity, s. 68) i dzieła salezjańskie (np. Przemysł, s. 39). W pewnych przypadkach można było treść przypisu ubogacić większą liczbą literatury, uwzględniając najnowsze pozycje książkowe, choćby ks. Jana Pietrzykowskiego (*Towarzystwo salezjańskie w okresie okupacji 1939-1945*, Warszawa 2015) czy ks. Jana Krawca (*Organizacja tajnych studiów filozoficznych i teologicznych oraz nowicjatu w Inspektorii św. Jacka w Polsce podczas drugiej wojny światowej 1939-1945*, Kraków 2015). Niektóre przypisy powinny się znaleźć w innym miejscu książki (np. odnośnik dotyczący Daszawy powinien być na s. 10, nie zaś dopiero na s. 109; tak samo przypis 94 na s. 77, dotyczący landrata, winien się znaleźć wcześniej, na s. 74, po przypisie 89). Dziwi nieco fakt, że niekiedy informacje podawane w tekście głównym (np. część prezentująca ks. Ożoga, s. 33-46) oraz w przypisach nie mają odniesienia do żadnego materiału archiwalnego lub opracowań (np. przypisy: 19, s. 23; 25, s. 27; 58, s. 53; 65, s. 59; 69, s. 64, 70, s. 64-65; 74, s. 67). Inną kwestią jest użycie – w wykazie skrótów – nazwy Archiwum Salezjańskie Generalne (ASG). W tym miejscu powinna pojawić się oficjalna nazwa tej placówki archiwalnej: Archivio Salesiano Centrale – Archiwum Salezjańskie Centralne (ASC). Także stosowanie skrótów wydaje się być niekonsekwentne (raz się je stosuje bez rozwinięcia – s. 63, przypis 68, innym razem podaje pełne nazwy – s. 116, przypis 152). Drobne błędy stylistyczne, interpunkcyjne i edytorskie nie wpływają jednak na wartość merytoryczną książki.

Recenzowana publikacja ks. Józefa Konrada Ożoga SDB pt. *Wspomnienia z wojny 1939-1945*, w opracowaniu ks. Żurka, może zainteresować historyków, zarówno salezjańskich, jak i z gremiów osób świeckich. Zapewne książka ta wpisze się w historiografię salezjańską i będzie mogła uzupełnić istniejące opracowania oraz monografie dotyczące domu macierzystego Towarzystwa Salezjańskiego w Polsce – Oświęcimia, a także przyczyni się do zachowania w przyszłych pokoleniach wdzięcznej pamięci o autorze *Wspomnień* – ks. Józefie Konradzie Ożogu.

Ks. Piotr Szlufik SDB

DOI: <http://doi.org/10.21852/sem.2017.3.22>